

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД  
«МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ АКАДЕМІКА СТЕПАНА ДЕМ'ЯНЧУКА»**

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**«ЗАТВЕРДЖЕНО»**  
на засіданні Приймальної комісії  
ПВНЗ «МЕГУ імені академіка Степана Дем'янчука»  
Протокол №\_\_ від \_\_\_\_\_ 2023 року  
Голова Приймальної комісії

\_\_\_\_\_ Віталій ДЕМ'ЯНЧУК

**ПРОГРАМА  
ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ  
ДО АСПРАНТУРИ**

на здобуття ступеня доктора філософії  
третьй (освітньо-науковий) рівень вищої освіти

**ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ: 05 СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ  
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ: 051 ЕКОНОМІКА  
ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА: «ЕКОНОМІКА»**

**Рівне – 2023**

## **1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА**

Програма фахового випробування призначена для кількісного та якісного оцінювання ступеня сформованості знань, умінь та навичок, професійної компетентності осіб, які вступають на навчання для здобуття ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Економіка» зі спеціальності 051 Економіка.

Завдання вступного іспиту: перевірка знань та вмінь з основних дисциплін фахової підготовки; з'ясування позитивного досвіду та недоліків в організації, змісті й методиці викладання фундаментальних економічних дисциплін, а також їх самостійної роботи.

Вступне випробування – оцінювання підготовленості вступника до здобуття вищої освіти, що проводиться у формі вступного іспиту, фахового випробування, додаткового вступного випробування.

Фахове випробування – форма вступного випробування для вступу на основі здобутого ступеня вищої освіти, яка передбачає перевірку здатності до опанування освітньої програми певного рівня вищої освіти на основі здобутих раніше компетентностей.

Роль і значення дисциплін у підготовці за третім рівнем вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка визначається теоретико-прикладним характером дисциплін: у теоретичному плані вона повинна поглибити фундаментальні знання з основних розділів та тем зазначених дисциплін; у практичному плані – оцінка базових умінь з обґрунтування наукових і організаційних рішень на основі комплексу показників функціонування національної економічної системи, регіональних систем, системи сталого розвитку з урахування поведінкової складової.

Фахове випробування є елементом конкурсного відбору вступників на навчання для здобуття ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Економіка» зі спеціальності 051 Економіка.

Вступник до аспірантури за спеціальністю 051 Економіка повинен мати фундаментальні знання в області фундаментальних та прикладних економічних дисциплін, здібності до науково-дослідної роботи, володіти сучасними методами наукових досліджень, вміти досліджувати соціально- економічні системи, явища і процеси на макро- і мікроекономічному рівнях за допомогою інструментарію системного аналізу, моделювання, математичних методів, інформаційно-комп'ютерних технологій. Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» повинен виявити досконале знання найважливіших праць із загальних і окремих питань економічної теорії.

## **2.ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ**

Метою фахового випробування є діагностика рівня знань з фахових дисциплін. При складанні фахового випробування абітурієнт повинен продемонструвати теоретичні знання в процесі виконання тестових завдань та творчих завдань (есе).

Завдання вступного іспиту – перевірка знань та вмінь з основних дисциплін фахової підготовки; з'ясування позитивного досвіду та недоліків в організації, змісті й методиці викладання фундаментальних економічних дисциплін, а також їх самостійної роботи.

Програму вступного випробування складають матеріали таких дисциплін: «Національна економіка», «Регіональна економіка», «Економіка сталого розвитку».

## **I. Дисципліна «Національна економіка та регіональна економіка»**

**Тема 1. Національна економіка: загальне та особливе.** Економічні теорії та базисні інститути національної економіки. Сутність національної економіки. Основні ознаки національної економіки. Економічна система як спосіб організації національної економіки. Методологічні принципи національної економіки. Типи економічних систем (ринкова, командно-адміністративна, перехідна, змішана). Структура національної економіки (організаційна, відтворювальна, галузева, регіональна, соціальна). Методологія дослідження національної економіки. Меркантилізм. Класична політична економія. Фізіократи. Англійська політична економія. Марксизм. Неокласичний напрям. Монетаризм. Історична школа. Теорія інститутів. Бюрократія.

**Тема 2. Теорія суспільного добробуту та соціально-ринкової економіки.** Сутність та структура суспільного добробуту та соціально-ринкової економіки. Сутність сукупного суспільного продукту, валового суспільного продукту, кінцевого суспільного продукту. Розрахунок ВВП. Дефлятор ВВП. Визначення рівня безробіття, основні його види. Визначення рівня зайнятості. Сутність поняття інфляції, темпи і рівень інфляції. Визначення показників: індекс людського розвитку, індекс вартості життя, індекс людського капіталу, індекс економіки, що базується на знаннях. Сутність і важливість показників національного багатства, платіжного балансу країни, національного доходу, чистого продукту, особистого доходу, продуктивності суспільної праці тощо.

**Тема 3. Основні економічні показники національної економіки.** Загальні показники функціонування національної економіки. Валовий випуск. Валовий внутрішній продукт. Валовий національний продукт. Чистий національний продукт. Чистий внутрішній продукт. Національний дохід. Система рахунків і балансових таблиць. Базова одиниця обліку в системі національних рахунків.

**Тема 4. Прогнозування і програмування національної економіки.** Функції і принципи соціально-економічного прогнозування. Класифікація соціально-економічних прогнозів. Методи соціально-економічного прогнозування (класифікація за ступенем формалізації). Сутність та принципи макроекономічного програмування. Види державних програм. Директивне та індикативне планування. Програмно-цільовий метод планування. Етапи директивно-цільового програмування. Державні цільові програми. Методи обґрунтування програм соціально-економічного розвитку. Показники, що використовуються у плануванні розвитку національної економіки.

**Тема 5. Політика економічного зростання в національній економіці.** Економічне зростання як категорія національної економіки. Якісні та кількісні характеристики економічного зростання. Основні показники економічного

зростання: індекс економічного зростання ВВП, темп економічного зростання ВВП, темпи приросту ВВП на душу населення. Основні показники динаміки економічного зростання. Типи та способи економічного зростання. Економічний цикл та його фази. Фактори економічного зростання.

**Тема 6. Державність та державне управління економікою.** Демократія, економічна свобода та економічний порядок. Сутність ринкового механізму та його складові. Конкуренція, як рушійна сила будь-яких економічних відносин. Державне регулювання економіки: бюджетне, податкове, фінансово-кредитне. Сутність та необхідність ДУЕ, суб'єкти, об'єкти та функції. Методи ДУЕ (правові, організаційні, адміністративні, соціально-психологічні, донорські, протекціоністські, економічні). Бюджетне регулювання. Податкове (фіскальне) регулювання економіки. Фінансово-кредитне регулювання національної економіки. Характеристика економічної свободи і порядку. Економічна свобода економічних суб'єктів. Сутність економічного порядку.

**Тема 7. Інституціональні форми інтеграції у світове господарство.** Передумови і цілі економічної інтеграції на макрорівні. Типи інтеграційних об'єднань. Статичні і динамічні ефекти інтеграції. Європейський Союз як найуспішніший приклад економічної інтеграції. Етапи формування економічного союзу. Спільна аграрна політика. Механізми управління ЄС. Міжнародна економічна інтеграція на мікрорівні. Міжнародні корпорації та їх вплив на країни базування та приймаючі країни. Мезорівень економічної інтеграції.

**Тема 8. Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів** Закономірності розміщення продуктивних сил Сутність понять "закон", "економічний закон", "закономірність". Детальна характеристика закономірностей розміщення продуктивних сил. Основні принципи розміщення продуктивних сил. Аналіз факторів розміщення продуктивних сил.

**Тема 9. Економічне районування та територіальна організація господарства** Поняття територіальної структури господарства, її ієрархічні рівні та відповідні територіальні утворення. Підходи до визначення поняття "економічний район". Перелік передумов формування економічних районів. Основні ознаки економічного району. Групи факторів, що впливають на формування економічних районів. Критерії та принципи економічного районування. Галузеве та інтегральне економічне районування. Розвиток економічного районування та формування сучасної сітки економічних районів.

**Тема 10. Сутність, мета і завдання регіональної економічної політики та механізм її реалізації** Сутність та цілі регіональної економічної політики. Підходи до визначення поняття «регіональна політика». Складові регіональної економічної політики. Державна регіональна економічна політика. Соціально-економічна політика регіонів. Зміст принципів державної регіональної політики. Складові частини державної регіональної політики. Законодавча база регіональної економічної політики. Нормативно-правові акти, що регулюють регіональну економічну політику. Роль органів державного управління та місцевого самоврядування в економічному розвитку регіону Складові частини механізму реалізації регіональної економічної політики. Методи реалізації державної регіональної економічної політики.

## II. Дисципліна «Економіка сталого розвитку»

**Тема 1. Екологічні основи економічних відносин** Екологічні основи взаємовідносин людини та довкілля Біосфера як область взаємодії суспільства та природи. Деякі закономірності та особливості такої взаємодії. Основні поняття екології, що мають базове значення в економіці природокористування. Учення В. І. Вернадського про біосферу та ноосферу як основа раціонального природокористування і охорони природи. Основні закони та принципи екології. Прямий та непрямий вплив на людину та господарство забруднення біосфери. Основні закони та принципи екології, найважливіші для раціонального природокористування.

**Тема 2. Економічна система і довкілля: принципи взаємодії суспільства та природного середовища** Техногенний тип економічного розвитку. Взаємозв'язок економічних і екологічних проблем. Економічні моделі та оточуюче природне середовище. Концепція сталого економічного розвитку. Вимірювання внутрішнього валового продукту та довкілля. Концепції світового розвитку з урахуванням екологічних обмежень. Економічна цінність природного середовища. Ефективність природокористування. Типи економічного механізму природокористування. Зелена економіка. Організація управління у сфері охорони довкілля. Управління природокористуванням: його сутність, методи та функції. Адміністративні, економічні та ринкові методи управління природоохоронною діяльністю. Мікроекономічний аналіз різних методів управління природоохоронною діяльністю. Розвиток маловідходних та ресурсозберігаючих технологій. Оцінка дії на оточуюче середовище. Державна система управління у сфері природоохорони і природокористування. Правова система управління. Екологічна політика: сутність і рівні. Принципи національної екологічної політики. Сталий розвиток: сутність, цілі, принципи та завдання сталого розвитку

**Тема 3. Природні умови та ресурси як фактор економічного розвитку** Економічна сутність понять "природні умови та ресурси". Класифікація природних ресурсів. Економічна оцінка природних ресурсів, її сутність, функції та задачі. Види економічної оцінки природних ресурсів. Еколого-економічні проблеми використання природних ресурсів та охорони оточуючого людину природного середовища. Основні напрями раціонального природокористування. Проблеми використання та відновлення водних і земельних ресурсів, рослинного та тваринного світу, людських ресурсів. Рівень та економічність використання вторинних ресурсів.

**Тема 4. Економічний механізм сталого розвитку** Поняття економічного механізму природокористування, його типи. Сучасні проблеми формування економічного механізму природокористування і охорони довкілля. Платність природокористування. Фінансування сталого розвитку. Екологічний менеджмент: його значення на сучасному етапі розвитку суспільства, сутність, завдання, функції та механізми дії. Екологічний маркетинг та інжиніринг. Екологічні фонди та їх значення. Екологічний аудит. Екологічне страхування. Формування ринку екологічних робіт та послуг. Система прогнозування та планування

природоохоронної діяльності та раціонального використання природних ресурсів. Територіальне і галузеве прогнозування та планування.

**Тема 5. Екологічна, економічна та соціальна ефективність сталого розвитку** Економічні оцінки шкоди від антропогенної дії на природне середовище. Економічна шкода від забруднення та виснаження природного середовища, методика її визначення. Соціальна та сукупна економічна шкода від забруднення довкілля. Ефект і ефективність природокористування. Еколого-економічне обґрунтування заходів з охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів. Природоохоронні витрати, їх аналіз та економічне обґрунтування. Економічна ефективність природоохоронних витрат, її сутність та показники. Методика визначення економічної ефективності природоохоронних витрат та її особливості. Економічний механізм природокористування як сукупність форм і методів економічного стимулювання раціонального природокористування. Система платного природокористування та її ефективність.

**Тема 6. Екологізація економіки та ресурсно-екологічна безпека** Поняття екологізації. Управління процесом екологізації. Екологічна складова збалансованого розвитку в сфері раціонального природокористування і охорони довкілля. Поняття екологічної безпеки. Екологічна безпека як елемент національної безпеки. Напрями забезпечення безпеки людини. Рівні забезпечення екологічної безпеки. Екологічна безпека як основа сталого розвитку Принципи екологічної безпеки та їх значення для охорони довкілля. Стратегії управління екологічною безпекою.

**Тема 7. Контроль в сфері забезпечення сталого розвитку національної економіки** Моніторинг оточуючого природного середовища, його сутність та задачі. Види і методи моніторингу довкілля. Комплексний моніторинг біосфери. Облік і аналіз у сфері природокористування та охорони довкілля. Основи екологічного нормування. Критерії оцінки якості природного середовища. Стандарти якості довкілля. Екологічний аудит, його задачі, процедура, дієвість. Екологічна експертиза та контроль якості оточуючого середовища. Сучасні екологічні вимоги до діяльності людини.

На фаховий вступний іспит виносяться питання, які розглядають сучасні умови здійснення економічних реформ в Україні, проблеми переходу від командно-адміністративного господарювання до ринкових відносин, теоретичних основ мікро та макроекономіки. Для написання **творчого завдання (есе)** виносяться наступні теми:

1. Принципи, закони та категорії діалектики
2. Складові методології науки: науковий метод, теорія, гіпотеза, спостереження, експеримент
3. Парадигма, зміна парадигм в економічній науці
4. Методологія науково-дослідних програм
5. Позитивний та нормативний підходи в соціально-економічних дослідженнях
6. Системний підхід та його компоненти. Ідентифікація систем
7. Концепція, стратегія, тактика в соціально-економічних дослідженнях
8. Моделювання: його види. Економіко-математичне моделювання
9. Регресійний та кореляційний аналіз в соціально-економічних дослідженнях

10. Перевірка гіпотези та теорії на істинність в наукових дослідженнях
11. Логічна характеристика наукових понять: види понять, відношення між поняттями, логічні операції над поняттями
12. Джерела статистичної інформації в соціально-економічних дослідженнях
13. Економічна гносеологія та онтологія
14. Кластерний аналіз в соціально-економічних дослідженнях
15. Загальна характеристика «мейнстріму» сучасної економічної науки. Неортодоксальна економіка.

### **3. СТРУКТУРА ЗАВДАННЯ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ**

Екзаменаційний білет складається з 50 тестових завдань та 2 творчих завдань (есе). Фахове випробування проводиться з використанням платформи Moodle. На виконання завдань фахового випробування відводиться 1 година.

Результати фахового випробування є основою для участі у конкурсі для зарахування на навчання для здобуття ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Економіка» зі спеціальності 051 Економіка.

Оцінювання рівня якості підготовки вступника здійснюється членами фахової екзаменаційної комісії на основі принципів об'єктивності, індивідуальності, комплексності, етичності, диференційованого та компетентнісного підходу з урахуванням набутої системи типових універсальних і спеціальних професійних компетенцій за складовими: адміністрування, керування колективом, стратегічного управління, управління операційними процесами, управління фінансово-економічною, маркетинговою та інноваційною діяльністю, управління логістичними процесами в структурних підрозділах на середньому та вищому рівнях організацій, науково-дослідної та науково-педагогічної діяльності.

Результати оцінювання рівня якості підготовки вступника повинні довести, що він(вона):

- має концептуальні знання, здобуті у процесі навчання та практичної діяльності, включаючи основи знань сучасних досягнень науки у сфері професійної діяльності;

- вміє розв'язувати складні та непередбачувані завдання і проблеми з предмета професійної діяльності, що вимагає самостійного збирання та інтерпретації інформації, вибір методів та засобів вирішення, застосування інноваційних підходів.

Оцінювання виконаних завдань фахового вступного випробування проводиться відповідно до прийнятого порядку за стобальною системою.

Підсумкова оцінка складається із суми балів за виконання тестових завдань та оцінки за виконання 2-х творчих завдань.

### **4. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Білорус О. Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко. – К. : МАУП, 2005. – 492 с.

2. Шевчук В. Я. Макроекономічні проблеми сталого розвитку / В. Я. Шевчук. – К. : Геопринт, 2006. – 200 с.
4. Галушкіна Т. П. Економіка природокористування : навч. посібн. / Т. П. Галушкіна. – Х. : Бурун Книга, 2009. – 480 с.
5. Карпінський Б. А. Сталий розвиток економіки: узагальнена модель : Моногр. / Б. А. Карпінський, С. М. Божко. - Л. : Логос, 2005. - 255 с.
1. Гринів Л. С. Національна економіка : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів / Л. С. Гринів, М. В. Кіпурчак. – Львів : Магнолія, 2006 ; 2010. – 461 с.
2. Лишиленко В. І. Регіональна економіка : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / В. І. Лишиленко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 384 с.
3. Національна економіка : конспект лекцій / Т. М. Серікова, Н. Л. Гавкалова, А. В. Галушко та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 228 с.
4. Національна економіка : навч. посібн. / В. І. Мельникова, О. П. Мельникова, Т. В. Сідкарук. – К. : ЦУЛ, 2011. – 246 с.
5. Національна економіка : навч. посібн. / Н. І. Бережна, М. С. Бриль, Л. В. Єфремова. – Х. : ХНЕУ, 2010. – 199 с.
6. Національна економіка : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів / за ред. В. М. Тарасевича. – К. : ЦУЛ, 2009. – 278 с.
7. Національна економіка : підручник / Б. Ф. Заблоцький. – Львів : Новий світ – 2000, 2010. – 581 с.
8. Національна економіка : підручник / за ред. П. В. Круша. – К. : Каравела, 2008. – 415 с.
9. Національна економіка : підручник для студентів вищих навчальних закладів / авт.: П. В. Круш, С. О. Тульчинська, М. В. Шашина [та ін.] ; за ред. П. В. Круша. – К. : Каравела, 2008. – 427 с.
10. Регіональна економіка : підручник / Н. Л. Гавкалова, Н. К. Гіковата, О. О. Петряєв та ін. ; за заг. ред. Н. Л. Гавкалової. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2011. – 464 с.
11. Регіональна економіка у схемах і таблицях : навчально-практичний посібник / Т. М. Серікова, Н. К. Гіковата, Г. М. Шумська ; за заг. ред. Т. М. Серікової. – Х. : Вид ХНЕУ, 2010. – 176 с.

## 5. ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Кожен вступник під час складання вступного фахового іспиту повинен дотримуватися моральних норм, правил етичної поведінки та принципів академічної доброчесності, а саме:

- самостійно виконувати завдання;
- не принижувати будь-яким чином гідність інших вступників, учасників освітнього процесу, запобігати таким діям з боку інших осіб;
- дотримуватися правил ділового етикету в поведінці та норм культури спілкування у комунікації зі вступниками, здобувачами вищої освіти, викладачами та співробітниками Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»;
- забороняється використовувати будь-які електронні засоби;
- не використовувати службові або родинні зв'язки для отримання



нечесної переваги.

**Затверджено** на засіданні Приймальної комісії Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»

Протокол приймальної комісії

№ \_\_\_\_\_ від \_\_\_\_\_ 2023 р.

Відповідальний секретар  
приймальної комісії  
ПВНЗ «МЕГУ  
імені академіка Степана Дем'янчука»  
\_\_\_\_\_ Миронець Н.Р

Голова  
предметної комісії  
\_\_\_\_\_ Ліщук Н.В.